TÜRK MÜZİĞİ KLASİKLERİ

74 MAKAM-461 ESER

M. Fatih Salgar

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 1634
KÜLTÜR SERİSİ: 924

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-052-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Notaların Yazımı: M. Fatih Salgar

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: İmak Ofset

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın AŞ
Akçaburgaz Mah. 137. Sokak Nu:12 Esenyurt/İstanbul
Tel: (0212) 444 62 18
Sertifika Nu: 71320

İstanbul- 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

M. FATİH SALGAR (22 Şubat 1954) Adana'da doğdu. 1972 yılında başladığı İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndan, Nevzat Atlığ, Süheyla Altmışdört, İsmail Hakkı Özkan ve Muazzam Sepetçioğlu gibi hocalardan eğitim görerek mezun oldu. Nevzat Atlığ'ın düzenlediği koro çalışmalarına katılarak repertuvarını geliştirdi. 1978 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nden, Yakın Çağ ve Umumi Türk Tarihi kürsülerini de dahil ederek mezun oldu. 1973'ten itibaren Üniversite Korosu'nun çalışmalarına katıldı ve 1976-1988 arasında şef yardımcısı olarak yüzlerce üniversiteli gence Türk Musikisi klasiklerini öğretti. Daha sonra Anadolu Üniversitesi AÖF Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. 1976'da kurulan Devlet Korosu'nun ilk kadrosunda ses sanatçısı olarak yer aldı. İstanbul Üniversitesi Konservatuvarı'nda, 1978-2005 yılları arasında usul öğretmenliği yaptı. Bir süre İTÜ TM Devlet Konservatuvarı'nda da öğretim görevlisi olarak çalıştı. Nevzat Atlığ ile birlikte 40 fasiküllük, Türk Musikisi Klasikleri notalarını yayımladı. Yesari Âsım Arsoy ve İsmail Hakkı Özkan ile birlikte ayrıntılı musiki çalışmalarında bulundu. İstanbul Ansiklopedisi'nin yanı sıra çeşitli dergilerde ve gazetelerde araştırmaları ve yazıları yayınlandı. *Dede Efendi, III. Selim, Türk Musikisi'nde 50 Bestekâr Mevlevi Ayinleri, Hacı Arif Bey, Türk Müziği'nde Makamlar Usuller ve Seyir Örnekleri* adlı kitapları Ötüken Neşriyat tarafından yayımlandı. Bakırköy Müzik Akedemik Çalışmaları Derneği kurucularından olan Fatih Salgar, 1998'de Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun şef yardımcılığına, Ağustos 2006'da ise şefliğine atandı. Aynı korodan 2019 yılında emekli oldu.

Kılmadı hiç kimse cismin lâ-yemût dünyâda asla
Ehl-i akl ammâ ki âsârıyla nâmın etti bâki

İsmail Hakkı Özkan

Hocam İsmail Hakkı Özkan'a

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 23

Önsöz / 25

KLASİK FASILLAR

ACEM

Acem Peşrev — Tosun Ağa / 31
Sabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb kokar — Enfî Hasan Ağa / 33
Bir şeh ki tâc-dârân olmakda hâk-i râhı — Zekâi Dede / 34
Efendimsin cihânda itibârım varsa sendendir — Hacı Faik Bey / 35
Ruhlerin seyredelim berk-i gül-i ter yerine — Âmâ Kadri Efendi / 36
Acem Saz Semâî'si — Tosun Ağa / 37

ACEM-AŞÎRÂN

Acem-Aşîrân Peşrev — Tanbûrî Emin Ağa / 38
Meşamm-ı hâtıra bûy-i gül-i safâ bula gör — Dede Efendi / 40
Bin cefâ görsem ey sanem senden — Zekâi Dede / 42
Ey lebleri gonca yüzü gül serv-bülendim — Dede Efendi / 44
Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenâr-ı keşt-i mârâ — Dede Efendi / 46
Acem-Aşîrân Saz Semâî'si — Tanbûrî Emin Ağa / 48

ACEM-KÜRDÎ

Acem-Kürdî Peşrev — Muallim İsmail Hakkı Bey / 50
İntizâr-ı makdeminle rehgüzârın gözlerim — Muallim İsmail Hakkı Bey / 52
Firkat-i yâr beni yakdı demâdem âh-ü zâr oldum — Muallim İsmail Hakkı Bey / 53
Gönlüm yine ol şûh-i sitemkâre mi kaldı — Muallim İsmail Hakkı Bey / 54
Acem-Kürdî Saz Semâî'si — Muallim İsmail Hakkı Bey / 55

ARAZBÂR-BÛSELİK

Arazbâr-Bûselik Peşrev — Seyyîd Nuh / 56
Mevsim-i nevruz erişdi geldi eyyâm-ı bahâr — Hacı Sadullah Ağa / 57
Nice bir şûh-i cihân aşk ile nâlân olayım — Hacı Sadullah Ağa / 63
Düşdüm düşeli aşk oduna rûz-i ezelden — Hacı Sadullah Ağa / 65
Al gönlümü âyine-i mânâdır bu — Hacı Sadullah Ağa / 67
Arazbâr-Bûselik Saz Semâî'si — İsmet Ağa / 69

BASİT SÛZNÂK

Basit Sûznâk Peşrev — Neyzen Emin Efendi / 70
Rûz-ü şeb âh eylemekten çâk-i çâk oldum yeter — Küçük Mehmet Ağa / 72
Serde hevâ-yı kâkül dilde hayâl-i cânân — Zekâi Dede / 74
Kapılır her gören ol şûh-i cihân âşûbî — Küçük Mehmet Ağa / 76
Ey dil heves-i vuslat-ı cânân sana düşmez — Küçük Mehmet Ağa / 77
Basit Sûznâk Saz Semâî'si — Tatyos Efendi / 79

BAYÂTÎ

Bayâtî Peşrev — Seyfeddin Osmanoğlu / 80
Bir gonca femin yâresi vardır ciğerimde — Dede Efendi / 82
Ol gülün gülzâr-ı hüsnü bâd-ı mihnet bulmasın — Zekâi Dede / 84
Çıkmaz derûn-i dilden efendim muhabbetin — Tab'i Mustafa Efendi / 86
Gül yüzlülerin şevkine gel nûş edelim — Tab'i Mustafa Efendi / 88
Bayâtî Saz Semâî'si — Kanûnî Ömer Efendi / 89

BAYÂTÎ-ARABÂN

Bayâtî-Arabân Peşrev — Gâzi Giray Hân / 91
Pâdişâhım lûtfedip mesrûr-u şâd eyle beni — Hacı Sadullah Ağa / 93
Bülbül-i dil ey gül-i rânâ senindir sen benim — Hacı Sadullah Ağa / 95
Rakseyleyecek nâz ile ol âfet-i Mısrî — Hacı Sadullah Ağa / 97
Diller nice bir çâh-ı zenahdânına düşsün — Hacı Sadullah Ağa / 100
Bayâtî-Arabân Saz Semâî'si — Rauf Yekta Bey / 102

BESTE-ISFAHÂN

Beste-Isfahân Peşrev — Numan Ağa / 103
Dil ki şem-i ruh-i cânâne ola pervâne — Enfî Hasan Ağa / 105
O nühüfte gamzelerden bunu kim recâ ederdi — Ebûbekir Ağa / 107
Bir elif çekdi sîneme cânân bu gece — Ebûbekir Ağa / 108
Beste-Isfahân Saz Semâî'si — Yahya Çelebi / 109

BESTE-NİGÂR

Beste-Nigâr Peşrev — Numan Ağa / 110
Gamzen ki ola sâki-i çeşm-i siyeh-mest — Itrî / 112
Mübtelâ-yı aşk olup bir nev-civân sevsem gerek — Hamparsum / 114
Derviş recâ-yı pâdişâhî ne küned — Enfî Hasan Ağa / 115
Beste-Nigâr Saz Semâî'si — Numan Ağa / 117

BÛSELİK

Bûselik Peşrev — Nikolâki / 118
Kâr-ı sûr-i şâhî — Dede Efendi / 120
Olduk yine bu şevk ile mesrûr-ı meserret — Dede Efendi / 125
Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur — Itrî / 127
Niyâz-ı nağme-i dil yâre bî-zebân okunur — Çömlekçi-zâde Recep Çelebi / 129
Dehr olmada bu sûr ile mâ'mûr-ı meserret — Dede Efendi / 130
Cefâsı âşıka yârin vefâ değil de nedir — Dellâlzâde İsmail Efendi / 131
Bûselik Saz Semâî'si — Bilinmiyor / 133

BÜZÜRK

Büzürk Peşrev — III. Selim / 134
Hûbân seninle leyl-ü nehâr istinâs eder — Sadık Ağa / 136
Aşkınla havalandım bî-lâneliğim gel gör — III. Selim / 138
Hüsnüne ser-tâ-ser âlem gerçi âşıktır beyim — Sadık Ağa / 140
Tövbeler ettim ise cürm-ü hatâ bir iki üç — Sadık Ağa / 141
Büzürk Saz Semâî'si — Nâyî Osman Dede / 142

DİLKEŞ-HÂVERÂN

Dilkeş-Hâverân Peşrev — Tanbûrî Ahmet Bey / 143
Şükûfezâr-ı izârın gülün nazîresidir — Zekâi Dede / 145
Ben yine bir dilber-i rânâya oldum müptelâ — Zekâi Dede / 147
Nice doyunca görem sen gibi nazîk bedeni — Zekâi Dede / 148
Düşdükçe safâ eyleyelim sizde ve bizde — Zekâi Dede / 149
Dilkeş-Hâverân Saz Semâî'si — Arabzâde / 151

DİL-KEŞÎDE

Dil-Keşîde Peşrev — Nâyî Emin Efendi / 152
Cemâl-i dil-keşîni âfitâba benzettim — Ahmet Avni Konuk / 154
Dil zülfüne bend oldu ey gonca dehânım gel — Ahmet Avni Konuk / 156
Yine bir âh ederek gülşeni hâşâk etdim — Ahmet Avni Konuk / 157
Âh-ı seherim nâle-i bülbül gibi dil-sûz — Ahmet Avni Konuk / 158
Dil-Keşîde Saz Semâî'si — Neyzen Raşit Efendi / 160

DÜGÂH

Dügâh Peşrev — Yusuf Paşa / 161
Pek sevdim efendim seni gayetle beğendim — Hacı Faik Bey / 163
Gedâmız şâhâ baş eğmez dil-i âgâhımız vardır — Itrî / 167
Nedir ol cünbüş-i nâdîde o cân-sûz nigâh — Tab'i Mustafa Efendi / 169
Der Yemenî pîş-i menî pîş-i menî der Yemenî — Şeyh'ül-islâm Esad Efendi / 170
Dügâh Saz Semâî'si — Yusuf Paşa / 172

EVCÂRÂ

Evcârâ Peşrev — Dilhayat Kalfa / 173
Gelince hatt-ı muanber o meh-cemâlimize — Küçük Mehmet Ağa / 176
Kamet-i mevzûnu kim bir mısra-i bercestedir — Küçük Mehmet Ağa / 178
Kimin meftûnu oldun ey perî-rûyim nihân söyle — Küçük Mehmet Ağa / 180
Sâki çekemem vaz'ı dil-i zarîfâneyi boş ko — Küçük Mehmet Ağa / 181
Evcârâ Saz Semâî'si — Dilhayat Kalfa / 182

EVİÇ

Eviç Peşrev — Tanbûrî Küçük Osman Bey /184
İmrûz hevâ-yı bağest — Şeyh Abdül Ali / 186
Şeydâ-ter eyledi beni hûy-gerde gerdenin — Ebûbekir Ağa / 192
Çok mu figanım ol gül-i zîbâ hırâm için — Dilhayat Kalfa / 194
Ey gül'izâr rengin hoş bûy-i dil-küşâ hem — Ebûbekir Ağa / 196

Mest etti beni dâire sâgar mı nedir bu Ebûbekir Ağa / 199
Eviç Saz Semâî'si Tanbûrî Küçük Osman Bey / 200

EVİÇ-BÛSELİK

Eviç-Bûselik Peşrev Numan Ağa / 201
Ağlar inler pâyine yüzler sürer gönlüm gözüm Dede Efendi / 204
Aybeder hâl-i dil-i âşüfte sâmânım gören Dede Efendi / 206
Koy açılayım bilsin her râzımı cânânım Dede Efendi / 207
Sâkiyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni Dede Efendi / 209
Eviç-Bûselik Saz Semâî'si Numan Ağa / 211

FERAH-FEZÂ

Ferah-Fezâ Peşrev Tanbûrî Cemil Bey /212
Kasr-ı cennet havz-ı kevser âb-ı hay Dede Efendi / 214
Ey kaşı kemân tîr-i müjen cânıma geçdi Dede Efendi / 221
Bir dilber-i nâdîde bir kamet-i müstesnâ Dede Efendi / 223
Bu gece ben yine bülbülleri hâmûş etdim Dede Efendi / 225
Ferah-Fezâ Saz Semâî'si Tanbûrî Osman Bey / 227

FERAHNÂK

Ferahnâk Peşrev Zeki Mehmet Ağa / 229
Resm-i sûr oldu müheyyâ şâd-ü handân vaktidir Dellâlzâde İsmail Efendi / 232
Meyleder bu hüsn ile kim görse ey gül-fem seni Şakir Ağa / 235
Figan eder yine bülbül bahâr görmüşdür Dede Efendi / 237
Söyletme beni cânım efendim kederim var Zekâi Dede / 239
Dil-i bî-çareyi mecrûh eden tiğ-i nigâhındır Dede Efendi / 240
Bir dilbere dil düşdü ki mahbûb-ı dilimdir Şakir Ağa / 243
Sensiz cihânda âşıka işret revâ mıdır Zekâi Dede / 245
Ferahnâk Saz Semâî'si Kemânî Ali Ağa / 247

GERDÂNİYE

Gerdâniye Peşrev Suphi Ezgi / 249
Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn âbâde Ebûbekir Ağa / 251
Beni sermest eden çeşmin ile ebrûlerin cânâ Hacı Faik Bey / 253
Muntazam kameti bî misl-i bedel Ebûbekir Ağa / 254
Gerdâniye Saz Semâî'si Suphi Ezgi / 256

GÜL'İZÂR

Gül'izâr Peşrev Tanbûrî İsak / 258
Beste-i zencîr-i zülfündür gönül ey dil-rübâ Tanbûrî İsak / 260
Bir hoş-hırâm tâze civân aldı gönlümüz Tanbûrî İsak / 262
Bileydi derd-i derûnum o fitne-cû dilber Tanbûrî İsak / 263
Gül'izâr Saz Semâî'si Tanbûrî İsak / 265

HİCÂZ

Hicâz Peşrev — Veli Dede / 267
Ey ki dostân âşıkam âşık-ı zârem çi künem — Damat İbrahim Paşa / 269
Düşmesin miskin gönüller zülf-i anber bûlere — Zaharya / 274
Olmada diller rübûde gamze-i câdusuna — Abdül Halim Ağa / 276
Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni — Dede Efendi / 277
Güller kızarır şerm ile ol gonca gülünce — İbrahim Ağa / 278
Kul oldum bir cefâkâre cihân bağında gül-femdir — İbrahim Ağa / 280
Âşıklarının hâline ey mâh acımazsın — Hacı Faik Bey / 282
Terk eyledi gerçi beni ol mâh-cemâlim — Zaharya / 283
Yine neş'e-i muhabbet dil-ü cânım etti şeydâ — Dede Efendi / 285
Hicâz Saz Semâî'si — Veli Dede / 287

HİCÂZ-BÛSELİK

Hicâz-Bûselik Peşrev — İsmail Ağa / 288
Bülbül gibi feryâd ü figanım seheridir — Dede Efendi / 290
Cânâ beni aşkınla ferzâne eden sensin — Dede Efendi / 292
Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet — Dede Efendi / 293
Açıl açıl gel efendim cihân bahar olsun — Dede Efendi / 295
Hicâz-Bûselik Saz Semâî'si — İsmail Ağa / 296

HİCAZKÂR

Hicazkâr Peşrev — Tanbûrî Cemil Bey / 297
Hicr-i lebinde yârin bir dil ki oldu nâhoş — Zekâi Dede / 299
Gülşende hezâr nağme-i demsâz ile mahzûz — Zekâi Dede / 301
Bülbül gibi pür oldu cihân nağmelerimden — Zekâi Dede / 303
Hicazkâr Saz Semâî'si — Tanbûrî Cemil Bey / 304

HİSÂR

Hisâr Peşrev — Refik Fersan / 306
Câm-ı lâlindir senin âyine-rûy-i enverin — Itrî / 308
Dil-i pür ıztırâbım mevce-i seylâbdır sensiz — Itrî / 309
Hava güzel yine gülşende gösteriş günüdür — Dede Efendi / 310
Hisâr Saz Semâî'si — Kemânî Ali Ağa / 312

HİSÂR-BÛSELİK

Hisâr-Bûselik Peşrev — Zeki Mehmet Ağa / 313
Rûy-i tücâm-i tarâb gülgûn bâd — Dede Efendi / 315
Her sözün uşşâka ihsân her kelâmın lûf-i tâm — Dede Efendi / 318
Yâr olmayacak câm-ı safâyı çekemez dil — Zekâi Dede / 320
Ey hümâ-yı pâdişâhî ber-ser-i bâlâ-yı tü — Dede Efendi / 322
Yâr alıp destine peymâne gelir mi bilmem — Zekâi Dede / 323
Gönlüm heves-i zülf-i siyehkâre düşürdüm — Zekâi Dede / 324
Yine bezm-i ıyş-ı vuslat dil-i bî-karâre düşdü — Dede Efendi / 326
Hisâr-Bûselik Saz Semâî'si — Tanbûrî Osman Bey / 327

HÜSEYNÎ

Hüseynî Peşrev — Andon / 328
Şâhâ zi lûtf eğer nazar-i sûy-i mâ küni — Abdülkadir Merağı / 330
Cemâlin âteş-i câm ile bir şeb-i şebistândır — Zaharya / 333
Cânım yerine geldi ki cânânımı gördüm — Ebûbekir Ağa / 335
Tal'atın devr-i kamerde — Zaharya / 338
Ben gibi sana âşık-ı üftâde bulunmaz — Tab'i Mustafa Efendi / 340
Gönüller uğrusu bir yâr-i bî-amanım var — Kara İsmail Ağa / 342
Hüseynî Saz Semâî'si — Tatyos Efendi / 343

HÜSEYNÎ-AŞÎRÂN

Hüseynî -Aşîrân Peşrev — Numan Ağa / 346
Baktıkça hüsün-ü ânına hayrân olur âşıkların — Zekâi Dede / 347
Bî-hûş olurum nâz ile reftârı görünce — Zekâi Dede / 348
Reng-i âli ruhundan almış gül — Zekâi Dede / 351
Şarâb iç kızarsın ruhun gülleri — Zekâi Dede / 352
Hüseynî -Aşîrân Saz Semâî'si — Neyzen Salih Efendi / 353

HÜZZÂM

Hüzzâm Peşrev — Seyfeddin Osmanoğlu / 354
Gören fütâde olur hüsn-i bî-bahânesine — Dede Efendi / 356
Aldım hayâl-i perçemin ey mâh dideme — Kömürcüzâde Mehmet Efendi / 358
Kurbân olayım gamzene bir kez nazâr eyle — Hacı Faik Bey / 360
Reh-i aşkında edip kadimdi kütâh gönül — Dede Efendi / 361
Dil verdiğin ol çeşm-i siyâh meste işittim — Zekâi Dede / 364
Hüzzâm Saz Semâî'si — Yusuf Paşa / 366

IRÂK

Irâk Peşrev — Zeki Mehmet Ağa / 367
Bir âh ile ol gonca feme hâlin âyân et — Dede Efendi / 370
Her zaman pîş-i nigâhımda hüveydâsın sen — Dede Efendi / 372
Nice bir ağlayayım derd ile hergâh meded — Dede Efendi / 374
Hasretle tamam nâle döndüm sensiz — Dede Efendi / 375
Irâk Saz Semâî'si — Derviş Mehmet / 376

ISFAHÂN

Isfahân Peşrev — Tanbûrî Cemil Bey / 377
Gel ey nesîmi sabâ hatt-ı yârdan ne haber — Itrî / 378
Yârâb kime feryâd edeyim yârin elinden — Itrî / 380
O güzel gözlerine hayrân olayım — Dellâlzâde İsmail Efendi / 381
Isfahân Saz Semâî'si — Tanbûrî Cemil Bey / 382

KARCIĞAR

Karcığâr Peşrev — Tatyos Efendi / 383
Yıkıldı aşk ile âbâd gördüğün gönlüm — Dellâlzâde İsmail Efendi / 386
Ne dâne vü ne dâm ü ne sayyâd gerektir — Dellâlzâde İsmail Efendi / 388

Nihânî ol büt-i şirîn sühânle söyleşiriz Dellâlzâde İsmail Efendi / 390
Karcığar Saz Semâî'si Tatyos Efendi / 392

MÂHÛR

Mâhûr Peşrev Gazî Giray Hân / 393
Gül bî rûh-i yâr hoş nebâşed Abdülkadir Merağı / 395
Tâ-be key sînemde câ etmek cefâ vü kîneye Dilhayat Kalfa / 398
Bir âfet-i meh-peyker ile nüktelerim var Ebûbekir Ağa / 400
Ey gonca dehen hâr-ı elem cânıma geçdi Dede Efendi / 402
Sarsam miyânın ey gül-i ter yâsemen gibi Ebûbekir Ağa / 404
Beni çün kendine serv-i revân bende bile Ebûbekir Ağa / 406
Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düşdü Dede Efendi / 408
Mâhûr Saz Semâî'si Gazî Giray Hân / 410

MÂHÛR-BÛSELİK

Mâhûr-Bûselik Peşrev Tanbûrî Osman Bey / 412
Âyâ ne edem ol şeh-i hûbâna hediye Dellâlzâde İsmail Efendi / 414
Kimseyi dil-teng âzâr etme sultânlık budur Dellâlzâde İsmail Efendi / 416
Mânend-i âh kimse bana hem-nefes değil Dellâlzâde İsmail Efendi / 418
Tahtgâh eyleyeli gülşeni sultân-ı nesîm Dellâlzâde İsmail Efendi / 420
Mâhûr-Bûselik Saz Semâî'si Todoraki / 421

MUHAYYER

Muhayyer Peşrev Tanbûrî Cemil Bey / 422
Gönül düşüp ham-ı gîsû-yi yâre kalmışdır Yahya Nazîm Çelebi / 424
Hâl-i siyehi gerden-i nâzik terindedir Hacı Sadullah Ağa / 426
Bir elif çekdi yine sîneme cânân bu gece Hacı Sadullah Ağa / 428
Muhayyer Saz Semâî'si Tanbûrî Cemil Bey / 430

MUHAYYER-BÛSELİK

Muhayyer-Bûselik Peşrev Neyzen Raşit Efendi / 431
Çekme zahm-ı dil için merheme zahmet cânâ Dellâlzâde İsmail Efendi / 433
Kamet-i yâre nazâr kıl nahl-i mevzûn böyledir Dellâlzâde İsmail Efendi / 435
Kul olurdum halk-ı âlem olmasa kulun eğer Dellâlzâde İsmail Efendi / 436
Cevher gibi rîzân olayım böyle gerekdir Dellâlzâde İsmail Efendi / 437
Muhayyer –Bûselik Saz Semâî'si Neyzen Raşit Efendi / 439

MUHAYYER-KÜRDÎ

Muhayyer-Kürdî Peşrev Asdik Ağa / 440
Arz-ı niyâzımız gerçi sana cemîledir Zekâi Dede / 441
Vâd eyleyecek vaslını dünyâ benim oldu Zekâi Dede / 443
Dilsûz eden ol âfeti tab-ı nazarımdır Zekâi Dede / 445
Âguşa çekerdim seni pirâhenin olsam Zekâi Dede / 446
Muhayyer –Kürdî Saz Semâî'si Kanûnî Mehmet Bey / 447

MUHAYYER -SÜNBÜLE

Muhayyer-Sünbüle Peşrev — Muallim İsmail Hakkı Bey / 448
Câm-ı emelim bâde-i lâlinle dolunca — Küçük Mehmet Ağa / 450
Dem o demlerdi ki edip hemdem-i ülfet beni — III. Selim / 452
Şâhım hemîşe lûtfun umar bu fütâdecik — Sadullah Ağa / 453
Muhayyer-Sünbüle Saz Semâî'si — Kanûnî Raif Bey / 454

MÜSTEÂR

Müsteâr Peşrev — Nikolâki / 455
Gönül ey mâh-rû aşkınla ârâm etmeden kaldı — Abdül Halim Ağa / 456
O nev-resîde nihâlim ne serv-i kamet olur — Ebûbekir Ağa / 458
Sana dil mâh-i tâbânım yakışdı — Dellâlzâde İsmail Efendi / 460
Müsteâr Saz Semâî'si — Tanbûrî Emin Ağa / 462

NEVÂ

Nevâ Peşrev — Kantemiroğlu / 463
Gülbün-i ıyş mîdemed sâki-i gül'izâr kû — Itrî / 465
Zeyneden bağ-ı cihânı gül müdür bülbül müdür — Dede Efendi / 471
Sevdi bu gönül seni yaman eylemedi — Âmâ Kadri Efendi / 473
Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle — Dede Efendi / 475
Nevâ Saz Semâî'si — Ziya Paşa / 477

NEV-ESER

Nev-Eser Peşrev — Yusuf Paşa / 479
Nasıl edâ bilir ol dilber-i fedâyı görün — Dede Efendi / 480
O nihâl-i nâzın âyâ saran âşinâsı var mı — Kömürcüzâde Hâfız Mehmet Efendi / 482
Meclisde bu revnak bu şetâret sana mahsûs — Kömürcüzâde Hafız Mehmet Efendi / 484
Diyemem sîne-i berrâkı semenden gibidir — Dede Efendi / 486
Nev-Eser Saz Semâî'si — Yusuf Paşa / 488

NİHÂVEND

Nihâvend Peşrev — Refik Fersan / 489
Ey çerh-i sitemger dil-i nâlâna dokunma — Hacı Faik Bey / 491
Zülfün görenlerin hep bahtı siyâh olurmuş — Ali Rıfat Çağatay / 494
Seni hükm-i ezel âşûb-i devrân etmek istermiş — Muallim İsmail Hakkı Bey / 496
Feryâd ile yâd eyler iken ben seni her-bâr — Muallim İsmail Hakkı Bey / 498
Nihâvend Saz Semâî'si — Yusuf Paşa / 499

NİHÂVEND-İ KEBÎR

Nihâvend-i Kebîr Peşrev — Seyyîd Ahmet Ağa / 501
Güzeşte arzû ez had be pây-i bûs-i tü mârâ — Abdülkadir Merâğî / 504
Bağda meyler içilip nâleler eyler neyler — Şeydâ Hâfız Efendi / 507
Dil-i âşüftemiz şimdi yine bir nev-civân ister — Şeydâ Hâfız Efendi / 508
Rencîde sakın olma nigâh eylediğimden — Dede Efendi / 509
Nihâvend-i Kebîr Saz Semâî'si — Seyyîd Ahmet Ağa / 511

NİKRÎZ

Nikrîz Peşrev — Kemal Batanay / 512
Cânı kullâb-ı ser-i zülfün çeker senden yana — Itrî / 514
Erbâb-ı sûz eylese de hande bir zamân — Hâfız Rifat Molla / 516
Merâmım sanma bilmez bilir ol mâhım neden sonra — Hâfız Osman Ağa / 517
Meclis-i meyde sâkiyâ bana ne gül ne lâle ver — Kassam-zâde / 518
Nikrîz Saz Semâî'si — Refik Fersan / 520

NİŞÂBÛR

Nişâbûr Peşrev — Cüneyt Kosal / 522
Kan ağlamaz mı dîdesi şûrîde bülbülün — Tanbûrî Ali Efendi / 524
Renc-i hâtır vermesin feryâd ü efganlar sana — Tanbûrî Ali Efendi / 526
Ben değil meftûn-ı hüsnün mübtelâ âlem sana — Tanbûrî Ali Efendi / 528
Yanar derd ile gönlüm ki yanar âh edemez — Tanbûrî Ali Efendi / 530
Nişâbûr Saz Semâî'si — İsmail Hakkı Özkan / 532

NİŞÂBUREK

Nişâbûrek Peşrev — Tanbûrî Osman Bey / 533
Küşâde sînesi bilmem ki bir sehâsı mı var — Enfî Hasan Ağa / 535
Bir kerre yüzün görmeyi dünyâya değişmem — Muallim İsmail Hakkı Bey / 537
Câme-i sürh ile sanma lâl-gûn olmuş gelir — Enfî Hasan Ağa / 538
Gel ey sabâ o gül-i hoş nümâyı söyleşelim — Kassam-zâde / 539
Nişâbûrek Saz Semâî'si — Seyyid Ahmed Ağa / 540

NÜHÜFT

Nühüft Peşrev — Tanbûrî Osman Bey / 542
O şûh olursa bana mihribân murâdımca — Ebûbekir Ağa / 545
Tâ kim hattın ey meh-cebînim yüze çıkdı — Seyyîd Nuh / 547
Mecbûr-ı aşkı olduğumu her gören bilir — Itrî / 549
Şitâb-ı bâd-ı sabâ sû-be-sû çemen-be-çemen — Ebûbekir Ağa / 550
Nühüft Saz Semâî's — Neyzen Salim Bey / 552

PENÇGÂH

Pençgâh Peşrev — Dede Salih Efendi / 554
Pây-i yâre düşmeye ağyârdan nevbet mi var — Itrî / 556
Hem sohbet-i dildâr ile mesrûr idik evvel — Itrî / 558
Bî-tü nefes-i hoş nezedem hoş nenişestem — Abdülkadir Merâğî / 560
Müştâk-ı leb-end şeker fürûzân — Bilinmiyor / 562
Pençgâh Saz Semâî'si — Kantemiroğlu / 564

PESENDÎDE

Pesendîde peşrev — III. Selim / 566
Her nem dem sâki elinde sâgar-ı işret gelir — III. Selim / 568
Ne zaman ol gözü mestâne gelir hâtırıma — Küçük Mehmet Ağa / 570
Zîver-i sîne edip rûh-i revânım diyerek — III. Selim / 572
Ey âfet-i cân-ı âşık âzâr — Dede Efendi / 574
Pesendîde Saz Semâî'si — III. Selim / 575

RAHAT'ÜL-ERVÂH

Rahat'ül-Ervâh Peşrev — Sadeddin Heper / 576
Nûr-i hüsnün sevdiğim her bir hayâle can verir — Ahmet Avni Konuk / 577
Fikrimde hayâlin güzelim işve-nümâdır — Ahmet Avni Konuk / 579
Ey nûr-i dîde nâzını ancak çeken bilir — Ahmet Avni Konuk / 581
Gül mevsimi geldi yine bülbüllere müjde — Ahmet Avni Konuk / 582
Rahat'ül-Ervâh Saz Semâî'si — Neyzen Emin Efendi / 584

RAST

Rast Peşrev — Benli Hasan Ağa / 585
Rast getirip fend ile seyretti hümâyı — Dede Efendi / 587
Gözümde dâim hayâl-i cânâ — Dede Efendi / 594
Ah ki küned kavmi beyakin — Abdülkadir Merâğî / 596
Seyreyle o billûr beden tâze Frengi — Tab'i Mustafa Efendi / 598
Çekmiş yüzüne nikab-ı işve — Recep Çelebi / 600
Gelse o şû meclise nâz-ü tegafül eylese — Hâfız Post / 601
Kûyinde figanımla acep gulgule yok mu — Mandoli Artin / 603
Rast Saz Semâî'si — Benli Hasan Ağa / 604

REHÂVÎ

Rehâvî Peşrev — Tanbûrî İsak / 606
Âfet-i sad dûdmânî âteş-i sâd harmanî — Gulâm Şadî / 608
Yine ey rûh-i musavver kafes-i tende misin — Itrî / 611
Âmâde olur zevk-u Cem'e zümre-i rindân — Nâ'li-zâde Ali Dede / 613
Biz âlûde-i sâgar-ı bâdeyiz — Hâfız Post / 614
Rehâvî Saz Semâî'si — Bilinmiyor / 615

SABÂ

Sabâ Peşrev — Tanbûrî Osman Bey / 616
Dağıtma ey sabâ giysû-yi yârı — Zekâi Dede / 618
Gülsitân-ı nakş-ı hüsnünden bahâristân yazar — Zaharya / 624
O şûhun ey gönül düşnâm-ı lâli telh-bâr olmaz — Tahir Efendi / 626
Kalmaz karârım ol büt-i mekkârı görmesem — Zekâi Dede / 628
Bezm-i gamını sahn-ı gülistâna değişmem — Neyzen Rıza Bey / 629
Sabâ Saz Semâî'si — Aziz Dede / 630

SABÂ -BÛSELİK

Sabâ-Bûselik Peşrev — Neyzen Yusuf Paşa / 631
Yâr ile âteş mekân olsam da gülşendir bana — Dede Efendi / 633
O nahl-i bâğ-ı letâfet aman aman geliyor — Dede Efendi / 635
Reng-i rûh-i gülzârı tebâh eyledi bülbül — Dede Efendi / 637
Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım — Dede Efendi / 639
Sabâ-Bûselik Saz Semâî'si — Neyzen Yusuf Paşa / 641

SÂZKÂR

Sâzkâr Peşrev — Kantemiroğlu / 642
Hemîşe dilde sühân elde sâzkârımdır — Tab'i Mustafa Efendi / 644
Bir dil olacak ol şeh-i hüsnün dîvânesi — İlya / 646
Nice bir bülbül-i nâlân gibi feryâd edeyim — İlya / 648
Biyâ ki kad-di –tü der bağ-ı cân nihâl-i menest — İlya / 650
Sâzkâr Saz Semâî'si — Emin Ağa / 652

SEGÂH

Segâh Peşrev — Yusuf Paşa / 653
Ey şehinşâh-ı Horasan yâ imam ibnü'l hümâm — Abdülkadir Merâğî / 655
Çeşm-i mey-gûnun ki bezm-i meyde cânân döndürür — Zaharya / 664
Bezm-i meyde mutrıba bir nağme-i dil-cû kopar — Enfî Hasan Ağa / 666
Der mevc-i perîşânî mâ fâsıla-i nist — Itrî / 668
Tûtî-i mucize gûyem ne desem lâf değil — Itrî / 671
Etti o güzel ahde vefâ müjdeler olsun — Ebûbekir Ağa / 672
Segâh Saz Semâî'si — Nâyî Osman Dede / 673

SİPİHR

Sipihr Peşrev — Zeki Arif Ataergin / 674
Merdüm-i dîdeme bilmem ne füsûn etti felek — Tanbûrî Ali Efendi / 676
Çıkmada âhım sipihre yine ol şeh nâz eder — Zekâi Dede / 677
Açıl ey gonca leb nûr eylesin bezm-i tekellümler — Tanbûrî Ali Efendi / 678
Hâlât-ı dili benzetemem hâlet-i sihre — Zekâi Dede / 680
Sipihr Saz Semâî'si — Zeki Arif Ataergin / 682

SULTÂNÎ-IRÂK

Sultânî-Irâk Peşrev — Ali Dede / 684
Bu hüsn-i behçet ile sana nâz lâzımdır — Abdülhalim Ağa / 686
Cüdâyım gülşen-i kûyinden ol gül kande ben kande — Küçük Mehmet Ağa / 688
Gerdâne nakş-ı bûse-i gülgûn yapışdırır — Abdülhalim Ağa / 690
Görse edemez dil seni ârâma tehammül — Küçük Mehmet Ağa / 691
Sultânî-Irâk Saz Semâî'si — Bilinmiyor / 693

SULTÂNÎ-YEGÂH

Sultânî-Yegâh Peşrev — Kanûnî Hacı Arif Bey / 695
Misâlini ne zemîn-ü zamân görmüşdür — Dede Efendi / 697
Cân ü dilimiz lûtf-ı keremkâr ile mâ'mûr — Dede Efendi / 699
Nihân etdim seni sînemde ey meh-pâre cânımsın — Dede Efendi / 700
Şâdeyledi cân-ü dilimi rûh-i revânım — Dede Efendi / 701
Sultânî-Yegâh Saz Semâî'si — Kanûnî Hacı Arif Bey / 702

SÛZ-İ DİL

Sûz-i Dil Peşrev — Tanbûrî Ali Efendi / 703
Hırâmân ol çemenlerde gel ey serv-i revânım gel — Abdülhalim Ağa / 705
Yıkıldı darb-ı sitemden harâb olan gönlüm — Tanbûrî Ali Efendi / 707

Bilmedik yâri ki bizden bu kadar gafil imiş Tanbûrî Ali Efendi / 709
Beni ey gonca fem bülbül sıfat nâlân eden sensin Sadullah Ağa / 710
Kani yâd-ı lebinle hûn-i dil nûş ettiğim demler Tanbûrî Ali Efendi / 711
Ne ol perî gibi bir dil-rübâ görülmüştür Abdülhalim Ağa / 713
Ceyhûn arayan dîde-i giryânımı görsün Tanbûrî Ali Efendi / 715
Sûz-i Dil Saz Semâî'si Tanbûrî Ali Efendi / 717

SÛZ-İ DİLÂRÂ

Sûz-i Dilârâ Peşrev III. Selim / 719
Kemân-ı aşkını çekmek o şûhun hayli müşkilmiş III. Selim / 721
Çîn-i giysûsuna zencir-i teselsül dediler III. Selim / 723
A gönül cur'a mıyız kar-ı penâh eyleyelim III. Selim / 725
Âb ü tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor III. Selim / 727
Sûz-i Dilârâ Saz Semâî'si III. Selim / 729

SÛZNÂK

Sûznâk Peşrev Leon Hancıyan / 730
Sînede bir lâhza ârâm eyle gel cânım gibi Dellâlzâde İsmail Efendi / 731
Müştâk-ı cemâlin gece gündüz dil-i şeydâ Dede Efendi / 733
Nesin sen a güzel nesin Dede Efendi / 735
Cânâ firâk-ı aşkın ile sûzinâkinem Dede Efendi / 737
Sûznâk Saz Semâî'si Nikolâki / 739

ŞEDD-İ ARABÂN

Şedd-i Arabân Peşrev Tanbûrî Cemil Bey / 740
Ne dem ki sînesi ol gül-ruhun küşâde olur Hacı Sadullah Ağa / 742
Ey safâ-yı ârızından çeşme-i hûrşîd-i âb Tanbûrî İsak / 744
Nedir murâd-ı dil-i kûy-i yâri biz biliriz Hacı Sadullah Ağa / 746
Pîr olmada gerçi gönül amma civân ister Tanbûrî İsak / 747
Şedd-i Arabân Saz Semâî'si Tanbûrî Cemil Bey / 750

ŞEHNÂZ

Şehnâz Peşrev Kemânî Ali Ağa / 752
Bezm-i meyde sâkiyâ devreylesin mül gül gibi Seyyîd Nuh / 754
Ne dehendir bu ne kâküldür bu Dede Efendi / 756
Dîdem yüzüne nâzır nâzır yüzüne dîdem Yahya Nazîm / 757
Dem-i visâl o şûha itâb neylersin Kara İsmail Ağa / 758
Sevdi bu gönül seni yaman eylemedi Dede Efendi / 760
Şehnâz Saz Semâî'si Nikolâki / 762

ŞEHNÂZ-BÛSELİK

Şehnâz-Bûselik Peşrev Kemânî Ali Ağa / 763
Bir devlet için çerha temennâdan usandık Nâlizâde Ali Dede / 765
Feryâd kim feryâdımı gûş etmez ol sîmin beden Zekâi Dede / 767
Nâz etse nola cihâne ol gül Zekâi Dede / 769
Kul odum bir cefâkâre cihân bağında gül-femdir Zekâi Dede / 771
Şehnâz-Bûselik Saz Semâî'si Muallim İsmail Hakkı Bey / 772

ŞEVK-EFZÂ

Şevk-efzâ Peşrev — Numan Ağa / 773
Ermesin el o şehîn şevket-i vâlâlarına — Dede Efendi / 775
Hüsn-ü zâtın gibi bir dilber-i sîmin beden — Kömürcüzâde Mehmet Efendi / 777
Dil-besteye lûtf-u keremin mâ-hazar eyle — Kömürcüzâde Mehmet Efendi / 779
Ser-i zülf-i anberînin yüzüne nikab edersin — Dede Efendi / 781
Şevk-efzâ Saz Semâî'si — Nâyî Said Dede / 783

ŞEVK-U TARÂB

Şevk-u Tarâb Peşrev — Dede Efendi / 785
Der siphr-i sîne em dağ-ı muhabbet kevkebest — III. Selim / 787
Perçem-i gül pûşunun yâdıyla feryâd eyledim — III. Selim / 794
Alsam âguşuma bir şeb o mehi hâle gibi — Küçük Mehmet Ağa / 796
Lâl-i cân bahşını sun bezimde ey şûh emelim — III. Selim / 798
Gönlüm yine bir gonca-i nâzik tene düştü — III. Selim / 799
Şevk-u Tarâb Saz Semâî'si — Nâyî Raşid Efendi / 801

ŞÎVENÜMÂ

Şîvenümâ Peşrev — Neyzen Emin Ağa / 802
Bir görüşte düşdü gönlüm sen gibi meh-pâreye — Abdülhalim Ağa / 803
Âyâ ne ola ol hilâl ebrû — Abdülhalim Ağa / 804
Bir dil ki senin kâkülüne beste değildir — Abdülhalim Ağa / 805
Şîvenümâ Saz Semâî'si — Neyzen Emin Ağa / 806

TÂHİR

Tâhir Peşrev — Tanbûrî İsak / 807
Meyletti gönül bir meh-i hurşîd-i tarâze — Seyyîd Nuh / 809
Bâğbân sünbül okur biz dahî gîsû diyelim — Küçük Müezzin / 810
Aldın dilimi zülfün için şâne mi sandın — Küçük Müezzin / 811
Ne hevâ-yı bâğ-ı rusâr men esîr-i zülf-i yârem — Seyyîd Nuh / 812
Tâhir Saz Semâî'si — Refik Fersan / 814

TÂHİR-BÛSELİK

Tâhir-Bûselik Peşrev — Kemânî Rıza Efendi / 815
Başıma döndükçe bezm-i meyde mînâlar benim — Küçük Mehmet Ağa / 817
Dest-i sâkiden çekip câm-ı neşâtı Cem gibi — Küçük Mehmet Ağa / 819
Söylen ol yâre benim çeşmim pür-âb etmesin — Dede Efendi / 821
O gül endâm bir al şâle bürünsün yürüsün — Hacı Sadullah Ağa / 823
Tâhir-Bûselik Saz Semâî'si — Kemânî Rıza Efendi / 825

UŞŞÂK

Uşşâk Peşrev — Nâyî Salih Dede / 827
Ez şevk-i lika aşk-ı cemâlest ü didim — Abdülkadir Merâğî / 829
Dil nâle eder bülbül-i şeydâ revişinde — Dede Efendi / 833
Pâdişâh-ı işvesin iklîm-i hüsn ü ân senin — Tahir Ağa / 835
Gâhî ki eder turası dâmânını çîde — Kara İsmail Ağa / 837
Uşşâk Saz Semâî'si — Nâyî Salih Dede / 839

VECH-İ ARAZBÂR

Vech-i Arazbâr Peşrev — Tanbûrî İsak / **840**

Yakma cânım nâle-i bî-ihtiyârımdan sakın — Seyyîd Ahmet Ağa / **842**

Ne bulur ehl-i safâ bende vefâdan gayrı — Seyyîd Ahmet Ağa / **844**

Kıldı zülfün tek perîşân hâlimi hâlin senin — Seyyîd Ahmet Ağa / **846**

Yandırdı beni şevk-i cemâlin ey mâh — Seyyîd Ahmet Ağa / **847**

Vech-i Arazbâr Saz Semâî'si — Tanbûrî İsak / **849**

YEGÂH

Yegâh Peşrev — Tanbûrî Osman Bey / **850**

Gönül ki aşk ile pür sînede hazîne bulur — Dellâlzâde İsmail Efendi / **852**

Bir haber gelmedi ârâm-ı dil ü cânımdan — Dellâlzâde İsmail Efendi / **854**

Pîyâle elde ne dem bezmime habîp gelir — Dellâlzâde İsmail Efendi / **856**

Bülbülem bir güle kim şevkımi efzûn eyler — Dellâlzâde İsmail Efendi / **858**

Yegâh Saz Semâî'si — Aziz Dede / **860**

ZÂVİL

Zâvil Peşrev — Zeki Mehmet Ağa / **861**

Bezm-i âlemde meserret bana cânân iledir — III. Selim / **864**

Yakdı cânı bezm-i aşkın âteşin peymânesi — Hacı Faik Bey / **866**

Bulunmaz nev-civânsın hemdem-i ağyârsın hayfâ — Küçük Mehmet Ağa / **868**

Olmuş nişân tîr-i muhabbet civân iken — III. Selim / **869**

Zâvil Saz Semâî'si — Keçi Arif Ağa / **872**

BESTEKÂRLAR/ **875**

MAKAMLAR / **891**

S U N U Ş

Hiç şüphe yok ki klasik musikimiz, medeniyetimizin önemli sanat dallarından biri, belki de en önde gelenidir. "Makam ve usul" temeline dayalı musikimizin, "üslup, tavır ve aralık" gibi hayati sayabileceğimiz bu üç özelliğini kâğıt üzerine aksettirmenin zorlukları bilinmektedir. Bu nedenle de musikimiz çok eskiden beri çeşitli nota yazımına sahip olmasına rağmen "meşk" sistemini en sağlıklı yol olarak benimsemiş ve uzun yıllar devamlılığını bu yol ile sağlamıştır. Dolayısıyla meşk için sağlam bir kaynak olarak bilinen (Fem-i Muhsin) bir üstattan eserleri geçmiş olmak, önemli bir ayrıcalık kabul edilmiştir.

Günümüzün teknolojisi, sahip olduğumuz ses kayıtlarıyla bize bu imkânı sunmaktadır. Bu yoldan hareketle kitabın hacmini de düşünerek 74 makamdan peşrev, kâr, kârçe, beste, ağır semai, yürük semai ve saz semai'si gibi yüksek san'at değerine sahip klasik formdaki eserleri yetkin kurum ve solistlerden dinleyerek notaya alıp yazmamın, klasik müziğimize önemli bir katkı sağlayacağını düşünerek çalışmaya koyuldum. (Günümüzde bile sağlıklı bir notaya ulaşmanın zorluğu da malumdur.)

Eserlerin büyük bir bölümünü kurucumuz Nevzat Atlığ ve 13 yıl kadar halefi olarak şefliğini yaptığım Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu ile vermiş olduğumuz konser kayıtları ve sahip olduğum geniş ses arşivi oluşturdu. Yine Münir Nureddin Selçuk, Kâni Karaca, Alâeddin Yavaşça, Bekir Sıtkı Sezgin, Meral Uğurlu, Münip Utandı ve diğer değerli solistlerimizin ve toplulukların icra ettikleri nadide makamlardaki eserler, bu çalışmaya temel teşkil etti.

Klasik müziğimiz ile ilgili görüşlerini yazma dileğimi yerine getiren, sahip olduğu kültür birikimi ile bir hazine olarak gördüğüm sevgili Şule Gürbüz'e özel olarak teşekkür etmek isterim. Sanatçı kimliği ve görüşleri ile bu çalışmaya değer kattı.

Bir hayli emek gerektiren bu çalışmamda bana çeşitli aşamalarda yardımcı olan meslektaşlarım kardeşim Faruk Salgar'a ve Tanburi Birol Yayla'ya teşekkür ederim. Yine yazmış olduğum notaları basıma hazırlayan Mert Erağan'a, Nurhan Alpay'ın şahsında Türk kültürüne büyük hizmetleri olan Ötüken Neşriyat'ın emektarlarına da teşekkürlerimi sunarım.

M. Fatih Salgar

ÖN SÖZ

Dünya günlük dertlerin birikmesinden büyük dertler mi biriktirir yoksa günlükler günü gelince ve geçince çöp olur -denemese de zayi olur- da büyüğe ancak mı sıra gelir? Malum, düşünülenin, söylenenin hem de durmaksızın söylenenin aksine dünyada bir tek ehem ve mühime sıra gelmez. Ama söz gelir, değer, çarpar, ah eder… Bir devir azmanının en ehemmiyetsizi, bu ehemi hiç zahmet çekmeksizin kaldırır atar. O, incittiği nazeninin belini büken, kör eden başkasıymış gibi anmaya devam eder.

Türk müziğinin de önemi, değeri, bizim için ne ifade ettiği bu sözü edilenler hayatta iken, dolayısıyla ölü olmayıp anılma programlarına, müstakil yâd edişlere ihtiyaç yokken akla gelir şeyler değildi. Benli Hasan Ağa'ya, Tanbûrî İsak'a, Dellalzâde'ye, daha ileri dönemden Asdik Ağa'ya "bu müziğin manası, ederi nedir, olmasa ne olur, başka bir kılığa girse onu yeni kılığında değil de değişmiş bir cinsiyette mi bulursunuz, bu sizi öldürür mü…." yollu akla gelen sorular sorulsa o şey ile henüz birlikte nefes alırken nefesin kesilse ne olursun sorusuna bile nefesini bir yandan tutarken cevap verilemeyeceğinden bu da olmayacak sanılan her şey gibi sükûta devrilirdi muhtemelen. Ama ölürken susulan her şey gibi sonradan da mütemadiyen konuşarak elbette. Bir şey, hakkında konuşulmaya başlandığında dedikodusu yapılacak ya da kârına ortak olunacak bir şey haline gelmiş demektir. Hani tencerede pişen bir şey olsa bakılıp "tamam" denecek, el oğuşturulacak o vakit. Sözü edilen şey sağken ve kendisine sadakatle seslenecek bir harfe muhtaçken söz orucuna girmiş de ağzını mumlamış olanlar mevzu hayattan, hayat sadece kalbi atanları ihtiva eden bir şeymiş gibi uzaklaşınca ve öbür dünyaya doğunca diri iken korktukları bir canlıya ölü iken artık korkmadan yanaşanlar ve etraflarına "ölü, ölü" diye telkinde bulunanlar gibi bir kalp ferahlığı ile ölüden faydalanma yollarını birer birer yola koyarlar. Meseleyi yeni duyup çığırtkan sedasına yetişenler, her şeye inanan ve ah eden masum ve düşkünler, anlatılınca bile anlamayanlar ile anlatılanı daha fazlası ile bilip anlamamanın rahatında bir uzun gerneşenler, bir şey yapınca bir şey olacak sanan iflah olmaz romantikler ile belki bu sefer olur diyen romantik görünümlü bankerler…ilâ ahir bir cümbüş bir araya gelir. Gele gel efsunlu Merâgî'nin, kendi kendine büyümenin timsali Itrî'nin, suzişli traşide bestelerin yuvası Küçük Mehmed Ağa'nın, baş dönmesi ile karışık kapalı gözlerde görülen ışık hüzmelerinin ve şekillerin sahibi Sadullah Ağa'nın, büyük bestekârlığını büyük muzdariplikle hem de çok kısa zamanda ödeyen Şevki Bey'in …yanına gelirler.

Zaman bunca şeyi nasıl bu hale getirdi diye düşünüp dertli olmamak elde değil ama aslında elde. Çünkü gerçekten dertli olunsa sahte dertler kaçacak delik arayacaktır, gerçeği olsa öbürü bir yan sanayi ürünü gibi şehir dışında sunulacaktır ve sanat, mütefekkirâne duyuş çıktığı yerden inecektir. Devir proje üretme devri, hem de dünyanın her yerinde. Eski, yeniye bir devam

ipi değil bir müze bırakmış. Müzesi güzel, zengin ve saltanatlı olanlar şimdilik hayatlarını bundan devşiriyorlar, olmayanlar müzelerini yeni kurmaya her bulduklarını yan yana dizip adeta bir Anadolu şehir müzesi oluşturmaya çalışıyor, bunu da kendileri için yapıyorlar. Ama müze olmak da, o müzenin gişesine oturmak da kolay değil. Vakti ile önemsenmeyenler, hatırlatılmayanlar, ardından bir derin ah edip o ahı semada seyyalelerin her geceki ayininde döndürmeyenler, ferahfeza ayinini bir şükür gülşeninde kanatlandırmayanlar yüz, iki yüz sene sonra birdenbire Itrî deyip Itrî'yi de anmak için Yahya Kemal'in şiirinden başka kaynak ve övüş bulamayanlar şehir müzesine dikiş makinesinden başka, ahşap hamur teknesinden başka bir şey koyamayanlar gibi kurdukları yere değil bir ciğer yangını ile koşan samimi kişi, müşteri bile bulamıyorlar. "Büyük bir hazinemiz var" deniyor bir gömü arayıcısının iştihası ile ama hazinenin hazineliğine kimse pek ikna edilemiyor. Ne Tanbûrî Cemil'in balmumundan yapılmış gibi duran muzdarip yüzü ve nasıl icra edildiğine hâlâ şaştığımız "Gül'izar Taksim"i, ne Giray Han'ın "Dünya bu yürüyüşte bir mesafedir" der gibi uygun adım seyreden müstakim besteleri, ne Tab'î Mustafa Efendi ile kadembaz olan yürük semailer, ne Dede'nin sonu gelmez seylabeler halinde yağan ilhamı ile patır patır aydınlanan gökyüzüne bir aralık bulduğunda giren ayinleri, ne şarkı formuna sıkışmasına rağmen 19. asrın direnişi ile daha evvelkilerin uğramadığı bir "başka türlüsü de yok mu?" sorusu ile melankolikleşmiş ve en derin sözüne mahdut bir zaman biçildiği için şarkı bestelemek gibi bir kafeste yaşamış son pervaneler… Hazine diye beşlilere, dörtlülere denmiş, "ardından gidin" diye blok flüte, mandoline denmiş. Onlar da, denilenler de buna inanmışlar sımsıkı hem de. Belki büsbütün inanmaktan değil de eskilerin sözü ile "Emzirme tabiatleri değiştirir" sözü vücut bulmuş, mahsulsüz kalınmış.

Seneler sonra neyin mansur akordundaki dikliğinden, kudüm velvelesinden bahsetmek için ancak küçük müstakil insan toplulukları bir araya gelebiliyor, onlar da birbirlerini akrep bacağı toplayan koleksiyoncu, çikolata kâğıdı biriktiren bir tekinsiz kadın, ruh çağırmalarla uğraşan bir âdem ejderhası… gibi "sana ne oldu da bu müziği dinlemeye, icraya başladın, nerden bu işe girdin ?" yollu sorularla travma arar gibi önce emin olmaya sonra bu bir lisanı konuşanı yakîn bilmeye varıyorlar. Giden kendi yerine gitti, yapıp edip de gitti, Zühre'de çengi eline aldı da seyretti. Mühim olan kalanın ne yaptığı. Kalan hâlâ takvime bakarak bir sonraki hafta bir sonraki ay ve sonraki sene kimin mezar taşında sofra kurulur, kimi anarak borç kapatılır, kimi yâd eder gibi yaparak kendini işaret edilir ile oyalanmada. Devir, Şiraz Sultanı'nın "her kelimeyi avamın bildiği şekli ile değil bilenin bilip, kalbine doğup da söyleyemediği şekli ile yazacaksın" deyip Zakâni'nin *Lugatnâme*'sini oluşturduğu esere bakıp hakikat süzme devri. Zakâni'nin hekim için mesela; "hakikatte kimsenin sıhhatini istemeyen, sızlanmaların devamından aş deren kimsedir," yazdığı gibi aslen hiçbir şeyin dirilmesini istemeyenlerin devridir. Bir dirilinse bu şimdiki diri görünümlülerin ölümü olur çünkü. Zakâni'nin görevi bir anlığına alınacak olsa geçmiş, mazi, âtî, maddesinin karşılığına: İyi ki verem varmış, penisilin yokmuş, harp üstüne harp çıkarmış gelen geldiği gibi çabucak gidermiş, fodla ekmeği yiyen de uzun ömür süremezmiş, yazılabilir. Sanat maddesinin karşılığına, eskiyi bir iyi süzecek ve iyileri anlayacak yetenekte olup bunların karışımından yeni bir ürün meydana getirip üstüne de kendi adını yazıp yeni devrin süsü icabı, estağfurullah efendim, min gayri haddin biz de

bir şeyler yaptık işte, deyip tevazu ibadetini de son sünneti ihmal etmeden yerine getirmektir, denilse yeridir.

Şikâyet de aslen kötü ahlak cümlesinden. Güzeli arayan gözü ile arıyor, hâlbuki kendinde bulmalı. O zaman şifa da bulur belki. Yükseği arayan tırmanmayı göze almalı her cefasına rağmen. Hep en aşağıda durup başkalarının yeri hususunda ölçü kutbu kesilmemeli. Aslolan hareket ve gayret çünkü. Bir şeyler hep yer değiştirecek, mana ve önem değiştirecek, gününe mağlup olmayan daha sağlam bir ipi tutmuş olacak. Azlığa rağmen kıymetlinin yanında duranın, ona iltica edenin, akarı olmayanın önünde sebat edenin nasıl edinildiği dışarıdan bilinmeyen armağanları vardır, dünyanın en güzel armağanları hem de. Sıkı dokunmuş samimi dostlar, iyi ve kötüyü kolay tefrik eden sağduyulu bir kalp, yanlıştan çok çabuk dönen bir heves, kanaatkâr bir gönül, bazı şeyleri okurken, dinlerken tam anlamadığını düşünse bile içine inen derin bir duyuş, dünyanın geri kalanını kapının dışında bırakacak kadar sahici bir hakikat duygusu. Bunlara paha biçilemez.

Türk müziğini duyar ve sever olmak benim elime âdeta bir süpürge verdi. Fazlayı, orada da bir şey var mı diyen uzun emelleri bertaraf etmemi sağladı, bakışımı ve kulağımı neye uzatacağımın temelini verdi, en önemlisi sahici dostlar verdi. Bunların en başta geleni bu müziğe sadakatini, hayretini ve coşkusunu bir an bile kaybetmemiş Fatih Salgar'dır. Dede'ye hayreti ve hayranlığının bir an kalp seviyesinden aşağı düştüğüne tanık olmadım, ömrünün kahir ekseriyetinde yazdığı notaları gökteki yıldızlar gibi seyrettiğine çok tanık oldum. İçine başka şey katıştırmadığı yekpare bir hayatı bu müziğe teslim etti. Müzik de onu hep kollayıp muhafaza etti, bu bir mukabeleden ziyade muhabbetti. Aralarındaki ilişki gıpta edilecek kadar sıkı, hiçbir şüphenin ve hevayıhevesin güve yeniğinin olmadığı, gizlisi saklısı olmayan bir ilişkidir. Topkapı Sarayı'nda Enderun'da, Harem'de, oranın ufacık Meşkhanesi'nde dolaşırken hep aklıma sanılanın aksine hapsolunmuş, feda olunmuş bir hayattan, duvarları olan bir hayattan, kökü olan bir ağaçtan filizlenen cevherler gibi ancak bir hayalhanenin inşa edilebileceği, kalabalığın, çokluğun hep aldanış olduğu, çok zaman kaybettirdiği ve içe kapalı, içtimai şeylere mani olduğu duygusu eşlik eder. Benliğim öne uzanan taşların ve yukarı tırmandıracağı ilhamı veren basamakların hep geriye götürdüğüne şahitlik eder.

Fatih Salgar da bu zaman illetini kendine bulaştırmadan darlık görüneni başının üstünde vasi bir gök olarak yaşayabilmiş ender bir kişidir. Yaşamı da yaptıkları da hep böyle olmuştur. Meydana getirdiği bu eserde yine kendini katmadan sadece bir mevcudun bilinmesine, varlığın olur da bir nazenine görünmesine gayret etmiş, emeği buna sarf etmiştir. Yüzlerce eser, eskisinden son devre kadar kendilerini görseler tanımayacakları nota kalıpları içinde, onları şimdinin tanım ve tasnifine getirmek için uğraşmanın neticesi bir buket olmuş. Kıymetli ve vefakâr bu eseri onun muhatabı değerlendirecek ve uzun yıllar sayfaları çevrilecektir.
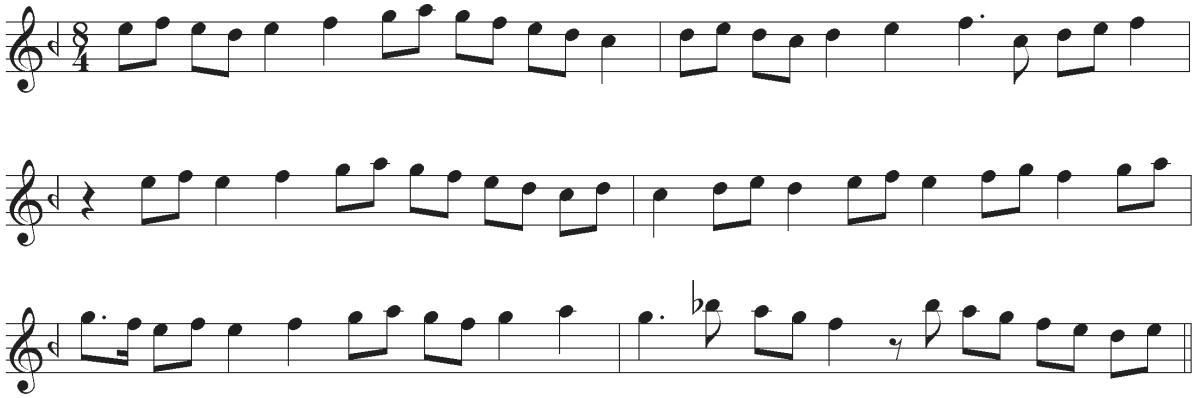
Şule Gürbüz

KLASİK FASILLAR

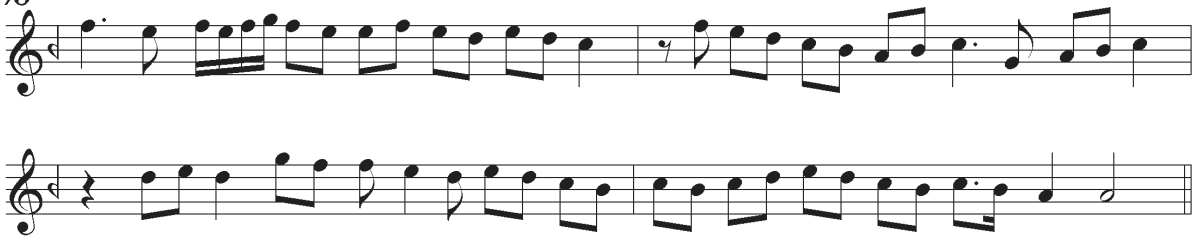
ACEM PEŞREV

Ağır Düyek — *Tosun Ağa*
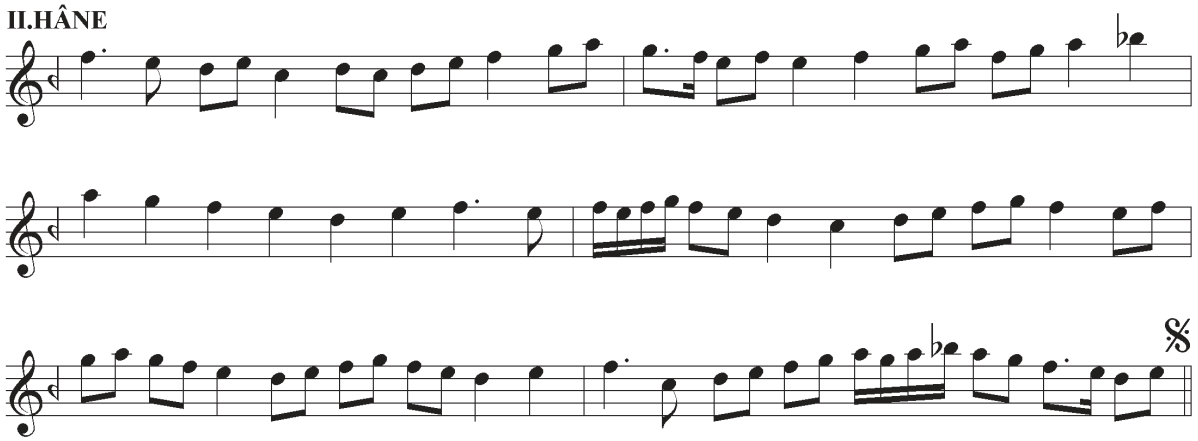
I.HÂNE
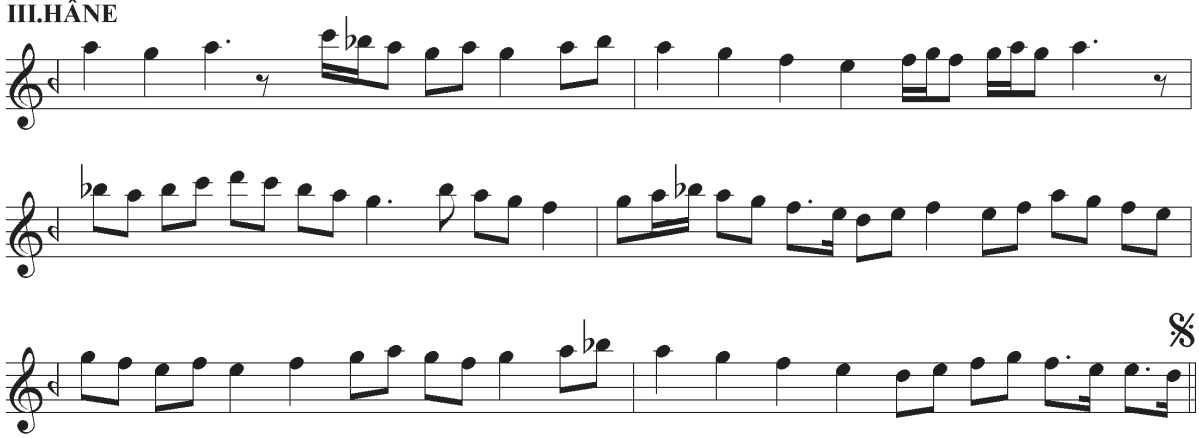

TESLİM

II.HÂNE
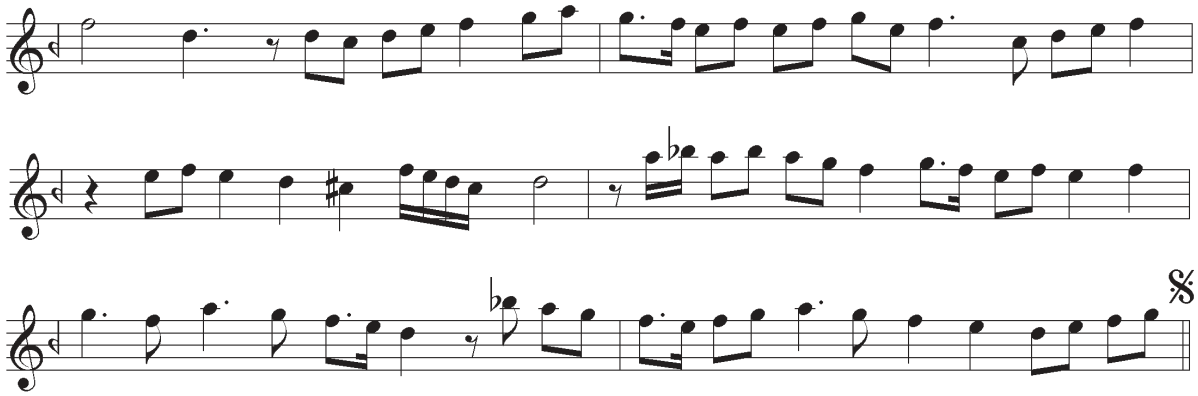

III.HÂNE
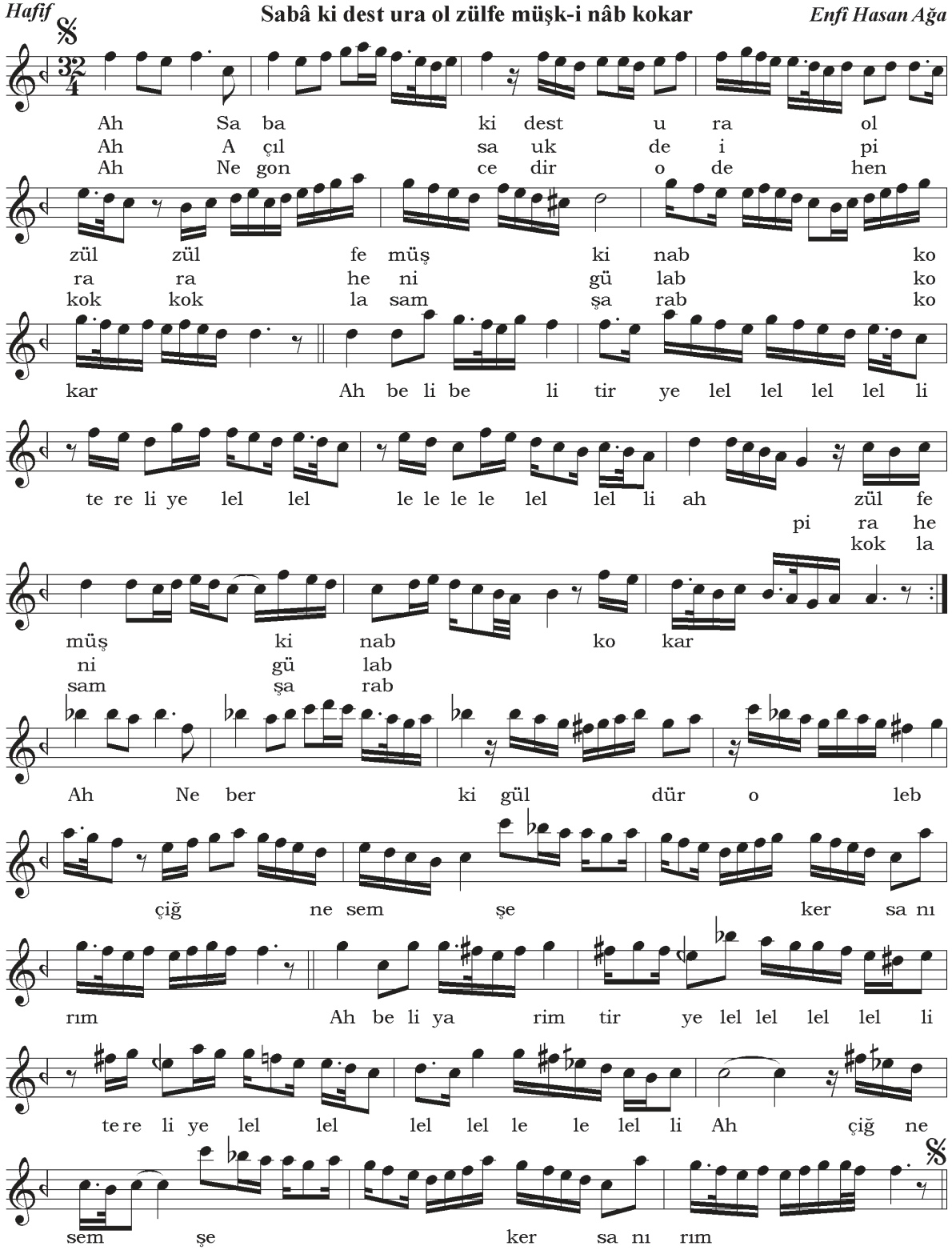

Acem Peşrev (2.Sayfa)

IV.HÂNE

ACEM BESTE
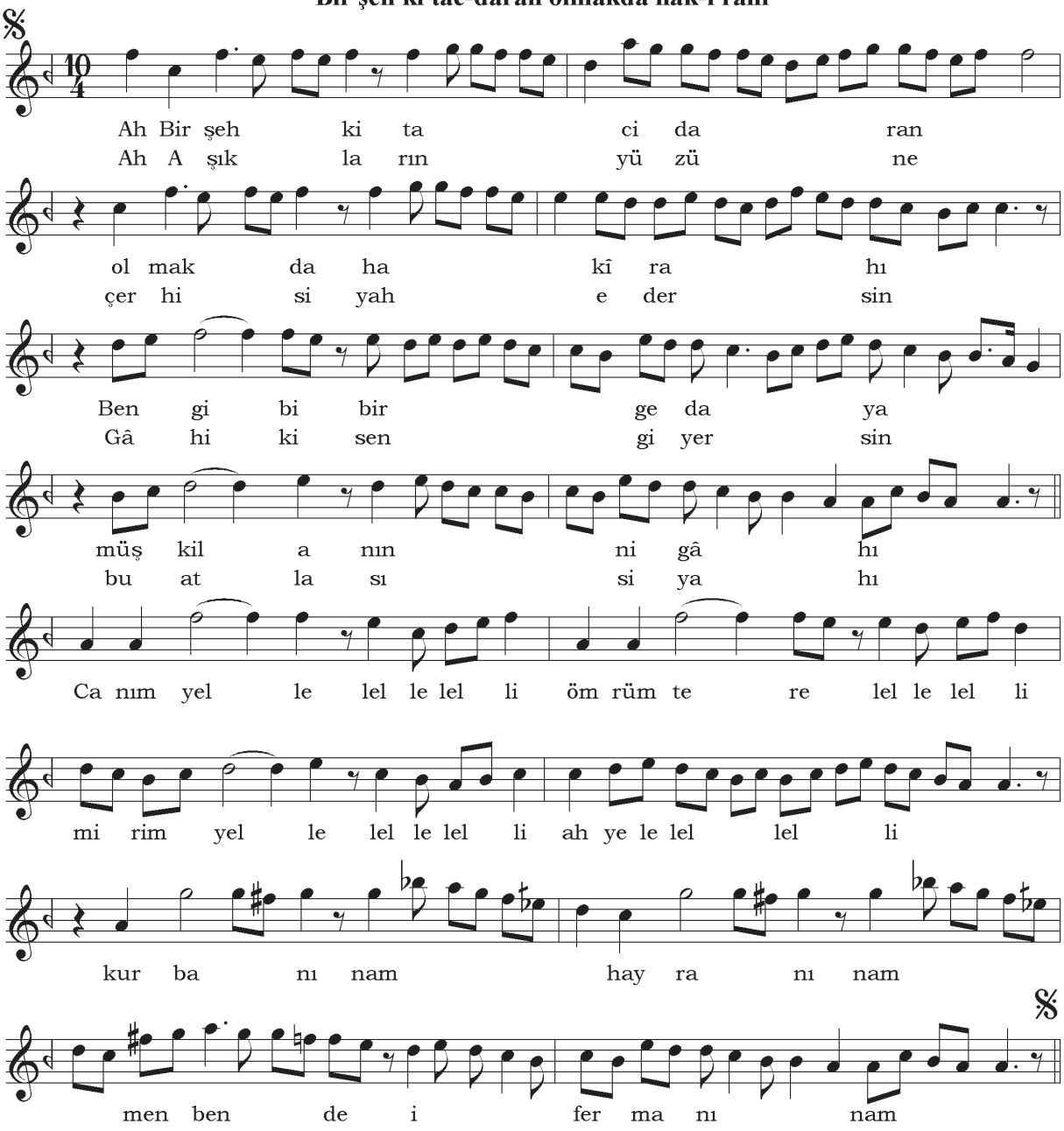
Hafif **Sabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb kokar** *Enfî Hasan Ağa*

Sabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb kokar
Açılsa ukde-i pîrâheni gül-âb kokar
Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncedir o dehen koklasam şarâb kokar **(Nedîm)**

ACEM BESTE

Lenk Fahte — **Bir şeh ki tâc-dârân olmakda hâk-i râhı** — *Zekâi Dede*
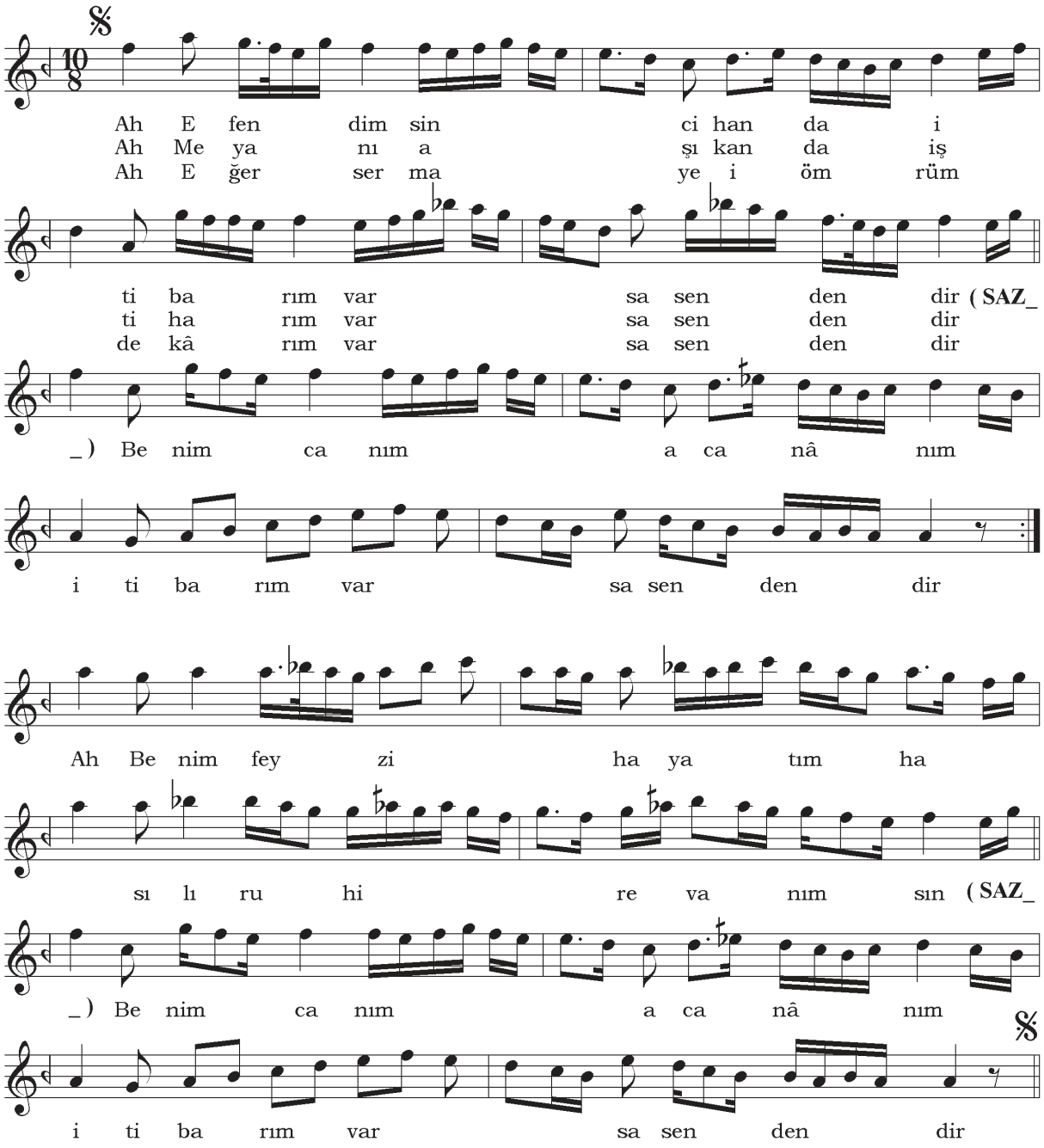

Bir şeh ki tâc-dârân olmakda hâk-i râhı
Ben gibi bir gedâya müşkil anın nigâhı
Âşıkların yüzüne çerh-i siyâh edersin
Gâhi ki sen giyersin bu atlas-ı siyâhı

ACEM AĞIR SEMÂÎ

Efendimsin cihânda itibârım varsa sendendir

Aksak Semâî — *Hacı Faik Bey*

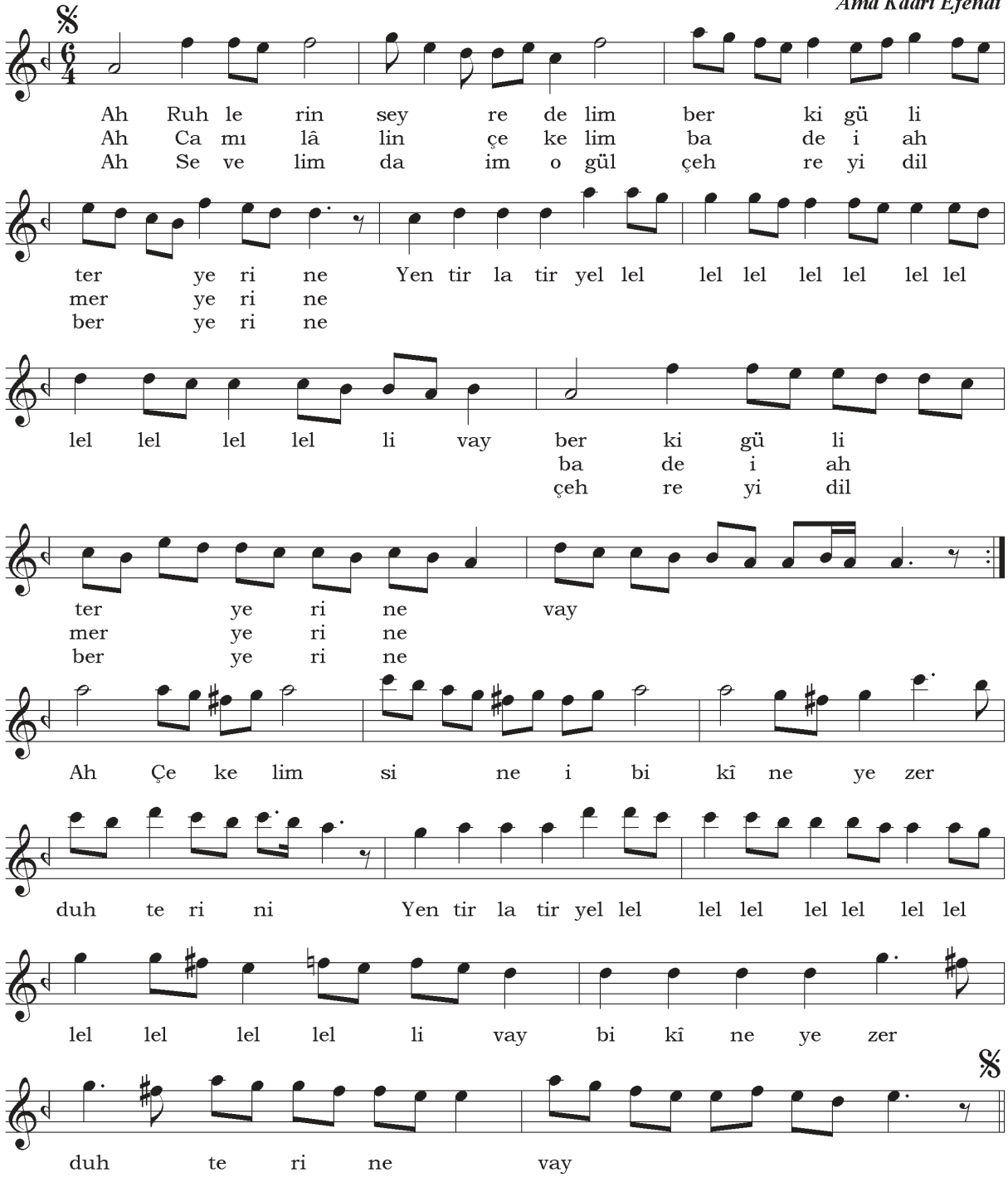
Efendimsin cihânda itibârım varsa sendendir
Meyân-ı âşıkanda iştihârım varsa sendendir
Benim feyz-i hayâtım hâsılı rûh-i revânımsın
Eğer sermâye-i ömrümde kârım varsa sendendir

Şeyh Galib

ACEM YÜRÜK SEMÂÎ

Ruhlerin seyredelim berk-i gül-i ter yerine

Yürük Semâî — *Âmâ Kadri Efendi*

Ruhlerin seyredelim berk-i gül- ter yerine
Câm-ı lâlin çekelim bâde-i ahmer yerine
Çekelim sîne-i bî-kîneye zer-duhterini
Sevelim dâim o gül çehreyi dilber yerine

(Bağdatlı Rûhî)

BESTEKÂRLAR

ABDÜLALÎ EFENDİ (? – 1575)
Hayatı hakkında bilgi yoktur. Kaynaklarda "hâce-i sâni" olarak anılmıştır. Bugün elimizde bulunan dört eseri, onun kudretli bir bestekâr olduğunu ve döneminde Merâgî'den sonra ikinci üstat olarak anılmayı hak ettiğini ortaya koyar.

ABDÜLHALİM AĞA (1720? – 1802)
Hakkında edinilen bilgi, son derece azdır. Suz-i Dil makamını bulan ve kullanan Abdülhalim Ağa, klasik musikimizin büyük bestekârlarındandır. Mehmed Ağa ile birlikte Sultânî-Irâk faslını bestelemiştir. Günümüze ulaşabilen eserleri on yedi kadardır.

ABDÜLKADİR MERÂGÎ Hoca, Hâfız, İbnü Gaybî (1353-1435)
Klasik Türk Musikisi'nin önde gelen bestekârı, musiki bilgini, hanende ve sazendesidir. AzerbaycanınMerâga şehrinde doğdu. Sekiz yaşında hafız oldu. Zamanının tartışmasız bestekârı ve müzik bilgini olarak kabul gördü. *"Kenzü'l-elhân", "Makasıdü'l-elhân", "Câmi'u'l-elhân", "Kitâbü'l-Edvâr", "Şehü'l-Edvâr"* gibi eserleri, musikimize kazandırmıştır. Bunlardan *Kenzü'l-elhân* kaybolmuş, diğerleri ise bilinmektedir. Otuz kadar eseri günümüze gelmiştir.

AHMED AĞA Seyyîd-Vardakosta (1728?-1794)
Amasya'da doğdu.Enderun'da yetişti. Daha sonra mevlevi oldu. Yenikapı ve Galata Mevlevihanelerine devam etti. Şeyh Galib'in de yakın arkadaşı olan Ahmed Ağa, I. Abdülhamit döneminde saygın bir bestekâr olarak kabul gördü. III. Selim'in tahta çıkmasından sonra padişahın musahipliğine getirildi. Ferah-Fezâ makamını terkip etti. Mezarı, Galata Mevlevihanesi'ndedir. Günümüze kırk beş eseri gelmiştir.

AHMED BEY Tanbûrî (1866-1912)
Tanbûrî Cemil Bey'in beş yaş büyük ağabeyidir. Lavta ve keman da çalan Ahmed Bey, Yüksek Ticaret Mektebi'ni kurup müdürlüğünü yapan kişidir.

ALİ AĞA Kemânî (1770-1830)
İstanbul'da doğdu. Enderun'da eğitim gördü. Sesinin güzelliği ile dikkatleri çekti ve sermüezzinliğe kadar yükseldi. Sinekeman icrasında çok başarılı idi. III. Selim ve II. Mahmud, bestekârımıza her zaman önem vermişlerdir. Günümüze elli iki eseri gelmiştir.

ALİ DEDE Na'lîzâde (?-1735?)
Mevlevi olan Ali Dede, Sultan III. Ahmed'in musahiplerinden idi. Günümüze iki eseri ulaşmıştır. Hakkında bilgi çok azdır.

ALİ DEDE Serneyzen (?-1820)
Mevlevi olup, neyzenbaşı olarak mevlevihanelerde bulunmuştur. Sadece saz eseri bestelemiştir. Az kullanılmış makamları değerlendirdiği otuz bir eseri günümüze gelmiştir.

ALİ RIZA EFENDİ Neyzen, Şeyh (1864?-1904)
Eyüp Hatuniye Dergâhı şeyhi olan Ali Rıza Efendi, az kullanılmış makamlardan eserler bestelemiştir. Ali Rıza Bey, Maliye'de memurluk ve Telgraf İdaresi'nde müfettişlik görevlerinde bulunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel'in babasıdır. Mevlevi muhibbi olarak özellikle Yenikapı Mevlevihanesi'nde neyzenlik yapmıştır. Yüz üç kadar eseri günümüze gelmiştir.

MAKAMLAR

1. **ACEM:** Acem perdesindeki Çârgâh beşlisine, yerindeki Bayâtî makamının eklenmesiyle meydana gelen, inici karakterli bir makamdır. Güçlü Acem perdesi gibi görünse de Nevâ perdesini kullanır.

2. **ACEM-AŞÎRÂN:** Çârgâh dizisinin Acem-Aşîrân perdesindeki inici şeddi olarak tarif edilse de Acem makamı dizisinin de seyre katıldığı inici bir makamdır.

3. **ACEM-KÜRDÎ:** Acem makamının icrasından sonra karar bölümünde Kürdî dörtlü veya beşlisiyle karar veren inici bir makamdır. Fakat genelde acem perdesindeki Çârgâh dizisinin bir bölümüne yerinde Kürdî dizisi eklenerek kullanılmıştır.

4. **ARAZBÂR-BÛSELİK:** Arazbâr makamının, Bûselik beşlisiyle bitmiş şeklidir. Makam Nevâ perdesindeki Bayâtî dizisi ve özellikle de Çârgâh'ta Rast beşlisini kullandıktan sonra Bûselik'li karar verir.

5. **BASİT-SÛZNÂK:** Yerindeki Rast beşlisine Nevâ perdesinde Hicâz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiş inici-çıkıcı bir makamdır. Yeden kullanmayan bir özelliği vardır.

6. **BAYÂTÎ:** Yerinde Uşşâk dörtlüsüne Nevâ perdesinde Bûselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiş inici-çıkıcı bir makamdır. Uşşâk makamından seyir, asma kalış ve genişleme yönleriyle ayrılır.

7. **BAYÂTÎ-ARABÂN:** Nevâ perdesindeki Acemli Uzzâl dizisine yani Nevâ perdesindeki Hicâz beşlisine (Nim Hicâz perdesini kullanarak) Muhayyer perdesinde bir Kürdî dörtlüsü ve yerindeki Bayati dizisinin ilavesiyle meydana gelir. İnicidir.

8. **BESTE-ISFAHÂN:** Yerindeki Mürekkeb Isfahân dizisine, Irâk perdesinde bir Segâh dörtlüsünün ilavesiyle meydana gelir. İnici-çıkıcıdır.

9. **BESTENİGÂR:** Yerinde Sabâ makamı dizisine Irâk perdesinde Segâh dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelmiştir. İnici-çıkıcı olup bazen çıkıcı olarak kullanılmıştır.

10. **BÛSELİK:** Yerinde Bûselik beşlisine, Hüseynî perdesinde Kürdî veya Hicâz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir. Yerinde Çârgâh dizisi de belirgin şekilde makam seyrinde görülür. Çıkıcı ve çıkıcı-inici olarak kullanılmıştır.

11. **BÜZÜRK:** Hüseynî perdesindeki Hüseynî beşlisi, yerindeki Bûselik makamı dizisi ve Rast perdesindeki Çârgâh beşlisinin birleşmesinden meydana gelmiştir. İnici-çıkıcıdır.

12. **DİLKEŞ-HÂVERÂN:** Yerindeki Hüseynî makamı dizisine, Irâk perdesinde bir Segâh dörtlüsünün ilavesiyle meydana gelir. İnicidir.

13. **DİL-KEŞÎDE:** Yerindeki Hüseynî makamı dizisine, yerindeki Ferah-Fezâ makamının bir bölümünün ilavesiyle meydana gelir. İnicidir.

14. **DÜGÂH:** Yerindeki Sabâ makamı dizisine yerinde Zirgûle'li Hicâz dizisi ve pest bölgesinin seyre katılıp Hicâz'lı karar vermesiyle meydana gelir. Yine Sabâ makamına Yegâh perdesindeki Nev-Eser dizisinin bir kısmının seyre katılmasıyla meydana gelir, diye de tarif edilmektedir. Sabâ makamı seyrinden sonra Dügâh perdesinde Segâh'lı kalır şeklinde de tarif vardır.